

PO STOPÁCH
**VELKÝCH
ŠELEM**

u české krajiny

**Na vlastní oči nás jen
tak neuvidíte - jsme
velmi ostražití, a když
můžeme, tak se vám
vyhneme.**

VLK, RYS, MEDVĚD

To jsou tajemní obyvatelé naší přírody. Stovky let je lidé pronásledovali, až se jim je podařilo u nás vyhubit.

Šelmy se k nám začaly znovu vracet. Lesy Moravskoslezských Beskyd, Javorníků a Vsetínských Beskyd obývá dohromady asi deset až patnáct rysů, pravidelně sem zabrousí také medvědi a vlci.

Oblast jihozápadních Čech je domovem desítek rysů. Ti se objevují i v dalších našich pohořích.

Od roku 2014 se u nás opět každoročně rozmnožují vlci. Natrvalo se usadili v Podbezdězí a začínají objevovat další části naší vlasti – například Broumovsko, Krušné hory, Lužické hory nebo Šumavu.

Krajina se však od dob historického výskytu šelem v mnohém změnila – přizpůsobili jsme ji potřebám nás lidí. Mohou tu šelmy s námi žít i nyní? Dokážeme žít my s nimi? A co na to Karkulka?

Vydejte se s námi po stopách velkých šelem!

Fotografie stop a dalších pobytových znaků velkých šelem najdete na

monitoring.selmy.cz

JAK TO BYLO DŘÍV

Vlci, rysi a medvědi žili v našich lesích dávno před námi lidmi. Původní přírodní národy šelmy zpravidla uctívaly, postupem času se ale vztah lidí k šelmám změnil.

Co se stalo? Z původních lovců a sběračů, kteří vlka obdivovali jako skvělého lovce, se stali pastevci, jejichž stáda představovala pro šelmy snadnou kořist.

Šelmy tak začali vnímat jako soupeře, kterého se postupem doby, ruku v ruce s tech-

nickým pokrokem a vývojem zbraní, podařilo vyhubit. Intenzivní pronásledování šelem má své počátky už v 15. století. Masivní odlesňování krajiny, rozšíření střelných zbraní, odměny vypisované za zastřelení vlka, rysa nebo medvěda – to vše mělo za následek postupné mizení velkých šelem nejen u nás, ale i ve značné části Evropy.

V českých zemích se velké šelmy běžně vyskytovaly asi do konce 17. století. Nejdéle přežívaly v pohraničních horách, i tady je však člověk postupně vyhubil. Poslední vlci, rysi a medvědi žili v Beskydech ještě na přelomu 19. a 20. století.

Věděli jste, že...

před vynálezem střelných zbraní lidé šelmy lovíli za pomoci šípů, otrávených návnad, želez a sítí? Velmi účinnou metodou bylo vyhledávání jejich doupat a zabíjení malých vlců.

K nejstarším prostředkům odchytu patřily tzv. vlčí jámy – díry v zemi široké a hluboké asi dva metry, na bocích vyložené hladkými prkny nebo kameny a opatřené návnadou. Chtěl-li se vlk návnady zmocnit, propadl krytem z chvojí a spadl do jámy.

JAK JE TO DNES?

V současné době se šelmám v evropském prostředí daří o poznání lépe. S blížícím se koncem 20. stol. se lidský pohled na šelmy začal měnit. Předně je lidé přestali vnímat jako vážné nebezpečí ohrožující přímo člověka či jeho domácí zvířata. Navíc došlo k útlumu využívání volné pastvy a zemědělských aktivit vůbec. Venkov se postupně vysídloval a lidé se stěhovali do měst, ve kterých jim volná příroda a její výrazní představitelé začali chybět. Z tvorů „obávaných“ se tak do určité míry stali „obdivovaní“. Pohled některých lidí na šelmy jistě ovlivnilo také vědecké poznání, postupně odhalující významnou úlohu velkých predátorů v přírodě. Podstatný vliv mohlo mít i postupné zalesňování bývalých pastvin. Šelmy tak v krajině opětovně získaly prostor, do něhož se mohly začít vracet.

Věděli jste, že...

...v Německu žije více vlků než u nás? V saské Lužici nedaleko českých hranic se na přelomu tisíciletí objevili vlci původem z Polska. Ačkoli jde o krajinu lidmi silně **pozměněnou**, v sezóně 2017–2018 v celém Německu žilo 73 smeček, 30 párů a 3 teritoriální jedinci. Genetické analýzy potvrdily, že právě z této oblasti přišli první vlci na území Čech.

Vlk obecný - Canis lupus

Výskyt v Německu

Monitorovací sezóna 2017/2018

	Smečka*	Pár	Jedinec**
Celkem	73	30	3
Brandenburg	26	12	-
Sachsen	18	4	-
Niedersachsen	13	9	-
Sachsen-Anhalt	11	-	-
Mecklenburg-Vorpommern	4	3	2
Bayern	1	2	-
Thüringen	-	-	1

 Spolkové země, kde byl od roku 2000 zaznamenán alespoň přechodný výskyt

Populace v ČR 10 5 1

* Smečka se skládá ze dvou dospělých jedinců a jejich potomků.

**Teritoriální jedinec

Zdroje dat:

Německo: Dokumentations- und Beratungsstelle des Bundes zum Thema Wolf (DBBW), stav k 26.11.2018
ČR: Hnutí DUHA, ČZU & OWAD, Association for Nature "WOLF" (Polsko), NP Šumava a NP Bayerischer Wald, AOPK ČR, NDOP

Počty se vztahují k monitorovací sezóně 2017/18. Monitorovací sezóna běží vždy od začátku května do konce dubna následujícího roku.

KOLIK RYSŮ, VLKŮ A MEDVĚDŮ U NÁS DNES ŽIJE?

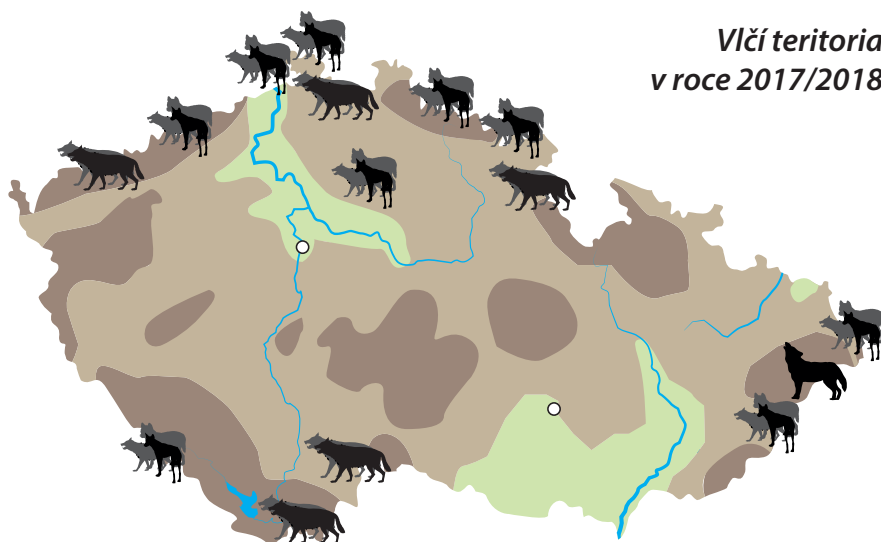
Do Beskyd a Javorníků se rys vrátil přirozenou cestou – migrací ze slovenských Karpat v průběhu 50. let 20. století. Postupně se zde vytvořila menší populace asi 10 až 15 jedinců, pohybujících se na obou stranách hranice. Zoologové každoročně evidují rozmnožování této populace, ale není zcela jasné, kam směřují odrostlá koťata. V pohořích navazujících na chráněnou krajinnou oblast Beskydy jejich přítomnost zatím byla potvrzena jen vzácně.

V 70. letech 20. století bylo na bavorské straně Šumavy vypuštěno minimálně 5 rysů. V letech 1982–1989 došlo k reintrodukcí sedmnácti rysů i v české části Šumavy. Všechna tato zvířata pocházela ze Slovenska. Jejich potomci dnes obývají celé jihozápadní Čechy a přilehlou část Bavorska a Rakouska.

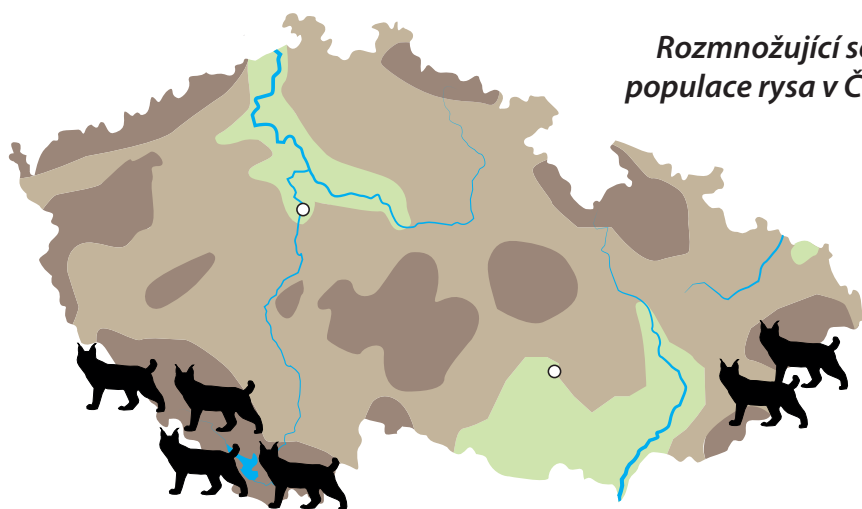
Dle odhadu odborníků tu v současnosti žije 60-80 jedinců. Rys byl od roku 2012 zaznamenán více či méně často v Jizerských horách, Krkonoších, Jeseníkách, na Libavé, v Moravském Krasu, v Krušných horách, na Vysočině a na Broumovsku.

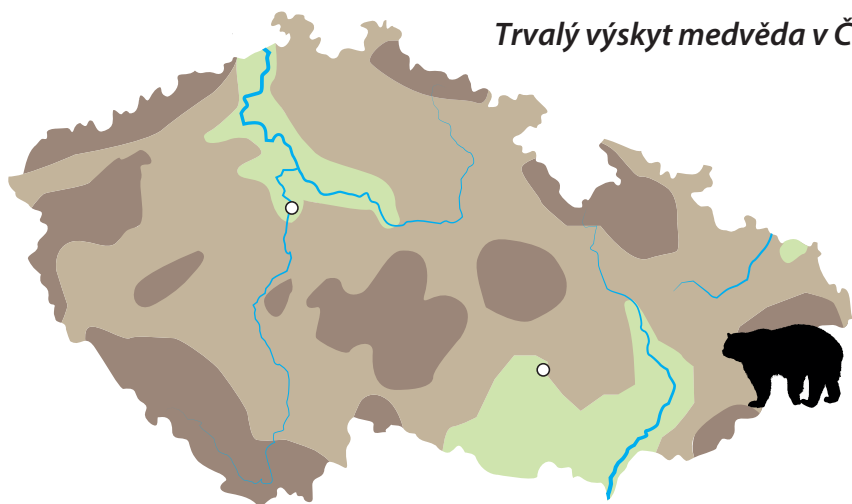
Vlčí teritoria v roce 2017/2018

Rozmnožující se populace rysa v ČR

Trvalý výskyt medvěda v ČR

V 90. letech 20. století se do Beskyd začali ze slovenských pohoří vracet také vlci. Jejich příchod k nám však vzbudil značnou nevoli mezi obyvateli horských obcí a především chovateli ovcí, kteří se obávali o bezpečnost lidí a domácích zvířat. Vlkům se v Beskydech zalíbilo natolik, že se tu dokonce začali rozmnožovat – bohužel však nedokázali čelit stálému tlaku pytláků. Až v létě 2019 se opět podařilo prokázat jejich reprodukci a potvrdit tak trvalý výskyt vlčí smečky na české straně pohoří.

První doložené rozmnožování vlků v ČR bylo zaznamenáno v Podbezdězí. Od roku 2014 zde vlci pravidelně přivádějí na svět vlčata. Zoologové od té doby evidují pozorování vlků nebo jejich pobytových znaků prakticky ze všech našich pohraničních pohoří. Výskyt vlčích smeček byl potvrzen ještě v Krušných horách, na Broumovsku, v Lužických horách, na Šluknovsku, v Jizerských horách, na Šumavě a na Třeboňsku. Ojediněle se vlci mohou při migraci objevit takřka kdekoliv.

Medvědi se u nás (především v Beskydech a okolí) opět začali objevovat v průběhu 70. let 20. století, pravděpodobně v souvislosti s růstem slovenské medvědí populace. V Javorníkách a sousedních Beskydech se pravidelně pohybují 1-3 medvědi, kteří přecházejí hranice se Slovenskem.

VLK OBECNÝ

SEZNAMTE SE...

Vlk je největší psovité šelma. K jeho blízkým příbuzným patří kojoti a šakalové. Původně vlci obývali celou severní polokouli, člověk je však na mnoha místech vyhubil. To jim ale nijak neubralo na popularitě ve světě lidské fantazie, ať už v podobě pohádkové bytosti požírající roztomilou dívčenko či poplety šikanovaného zajícem v sovětském seriálu. Jací jsou ale vlci doopravdy?

VLČÍ RODINA

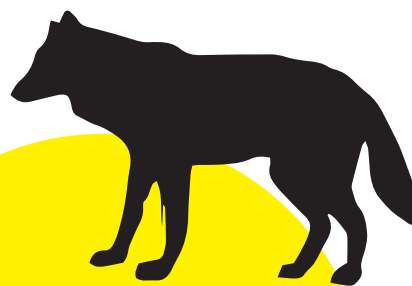
Vlci jsou nám lidem v mnohém podobní. Stejně jako my jsou to tvorové společenští. Žijí v rodinných skupinách, smečkách, a vytvářejí dlouhodobé partnerské svazky.

Dokážou se mezi sebou snadno dorozumívat pomocí tlamy, očí i uší. Zvládnou „mluvit“ i svým tělesným postojem či polohou ocasu a používají celou škálu hlasových projevů.

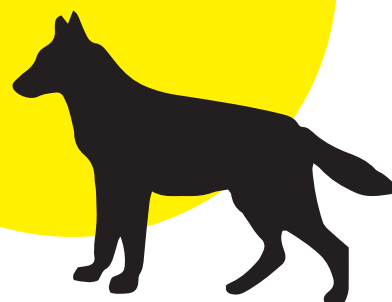
Víte, jak...

... rozeznat vlka od psa? Vlk se postavou podobá německému ovčákovi, má však oproti němu delší nohy, rovný nezkosený hřbet, kratší uši, mohutnější hlavu a šikmo posazené oči. Ocas vlci nosí volně svěšený dolů.

Srst evropských vlků je šedá s odstíny bílé, černé, případně hnědé během léta.

silueta vlka

silueta psa

VLČATA

Vlčí mláďata přicházejí na svět v dubnu nebo květnu slepá a zcela závislá na rodičích. Vlčice nejčastěji rodí čtyři až šest mláďat, ve vrhu však může být pouze jedno nebo až deset vlčat. V prvních dnech života se od nich matka vůbec nevzdaluje, potravu jí nosí její druh.

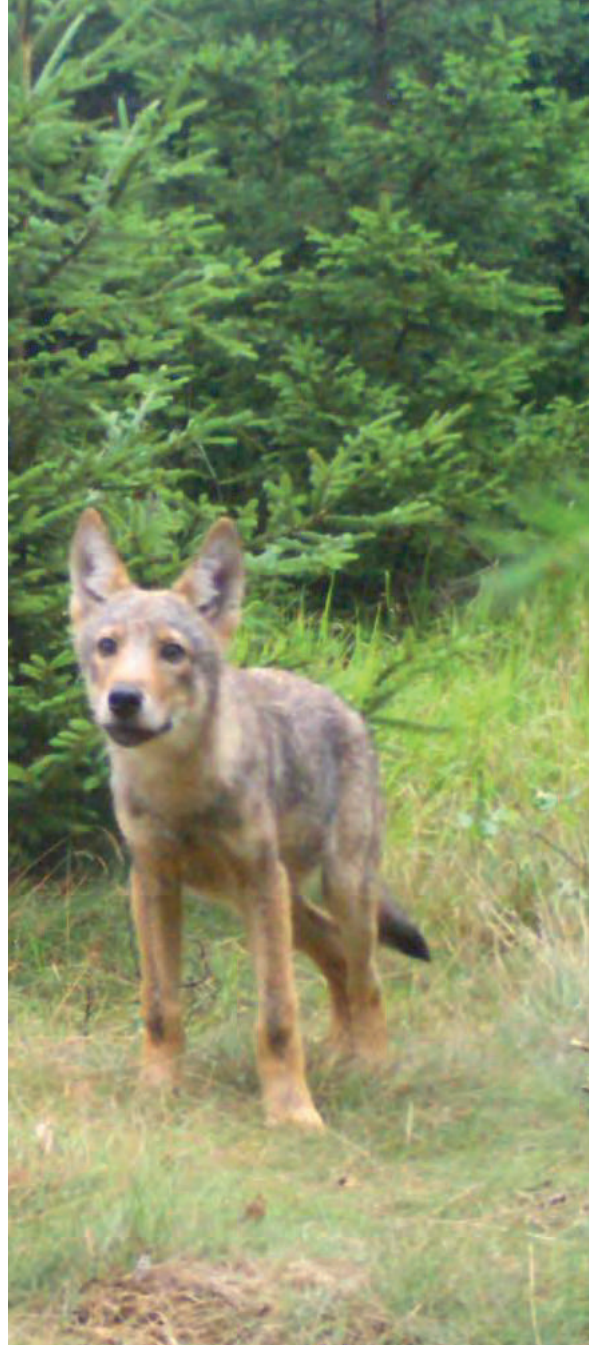
Po dvou týdnech vlčata postupně otvírají oči a po čtyřech týdnech se vydávají na obhlídky okolí doupěte. Vlčata zpočátku přijímají pouze mateřské mléko, pak postupně přecházejí na pevnou stravu v podobě natráveného masa, které jim dospělci vyvrhují. Na péči o mláďata se obvykle podílí celá smečka. Výchova nové generace tedy není výlučně na rodičích.

Deset týdnů stará vlčata už následují rodiče ke kořisti a dokážou se sama krmit. První rok života však často nepřežije 60 % mláďat.

Lidé si dříve mysleli, že ve vlčí smečce vládne přísná hierarchie udržovaná bojem. Tato představa však vznikla na základě pozorování vlků v zajetí. Volně žijící vlci mezi sebou o pozici ve smečce příliš nesoupeří, největší pozornost je vždy věnována nejmladší generaci potomků, podobně jako u lidí. Zvyšuje-li se napětí mezi rodiči a potomky nebo hrozí-li nedostatek potravy pro celou smečku, mladí (obvykle roční až dvouletí) vlci odcházejí a hledají si vlastní domovské území.

Věděli jste, že...

... ve smečce se obvykle rozmnožuje jen vůdčí pár? Vlci se tímto způsobem brání přemnožení, které by vedlo k přílišnému úbytku kořisti a následnému hladovění smečky. Navíc, pokud je v oblasti málo kořisti nebo hodně vlků, přichází na svět méně vlčat. Při velkém nedostatku potravy se mláďata nemusí rodit vůbec.

Věděli jste, že...

... vlčí smečka dokáže za 24 hodin uběhnout až 70 kilometrů? Průměrně se však vzdálenost, kterou vlci za den v zimě urazí, pohybuje mezi 20 a 30 kilometry. V dobách nouze dokáže vlk hladovět několik dnů až týdnů, dokud se mu nepodaří nalézt či ulovit vhodnou kořist. Může přitom ztratit až 30 % své hmotnosti.

JAK A ČÍM SE VLCI ŽIVÍ?

Vlčí tělo je dokonale přizpůsobeno lovu. V pohybu vlci tráví denně osm až deset hodin, zejména za ranního a večerního šera. Na svých dlouhých nohách s širokými tlapami dokážou překonat velké vzdálenosti; v případě potřeby dokáží běžet stejně rychle jako závodní kůň, tedy až 60 km/hod. Vlci loví především jeleny, divoká prasata, srnce či losy, ale i drobné savce, např. hlodavce. Rádi si zpestří jídelníček lesními plody a nepohrdnou ani mršinou.

Někdy mohou napadat dobytek, zejména ovce, nehlídá-li je pastevecký pes či elektrický ohradník. Život ve smečce přináší vlkům mnohé výhody. Díky vynikající komunikaci a spolupráci dokážou vlci ve smečce ulovit

jelena, soba nebo pižmoně – tedy zvířata podstatně větší, než jsou oni sami. Dospělého losa nebo jelena ovšem zvládne ulovit i schopný vlk samotář.

K ČEMU JE TEDY SMEČKA DOBRÁ?

Vědci se dnes shodují, že hlavní výhoda života ve smečce nespočívá ve snadnějším lovu, ale v tom, že příslušníci jedné rodiny mohou efektivně využívat ulovenou potravu, kterou by jednotlivec nedokázal zkonzumovat dříve než lišky, krkavci, medvědi či další potravní konkurenti. Vlčata se také ve smečce postupně učí od starších členů všechno, co dospělý vlk k životu potřebuje.

Lovit velká zvířata znamená pro vlky značné riziko – jelen, sob či divočák dokáže ve smrtelném zápasu svými kopyty či parohy vlka i zabít. Většinu svých loveckých pokusů proto vlci brzy vzdají – i přes výbornou strategii lovu je asi devět z deseti jejich útoků neúspěšných.

K ČEMU PŘÍRODA STVOŘILA VLKY?

Tím, že vlci loví velké býložravce, brání jejich přemnožení a tím i ničení lesa. Srnci a jeleni rádi okusují mladé stromky, přemnožení divočáci zase ve velkém rozrývají lesní půdu, požírají vzácné lesní byliny a způsobují škody zemědělcům na polích. Naší přírodě by velmi prospělo, kdyby se do ní vlci vrátili natrvalo.

Věděli jste, že...

...od roku 2000 u nás platí zákon, **podle** kterého mají chovatelé nárok na náhradu škody, kterou jim vlci, ryši nebo medvědi způsobí na hospodářských zvířatech?

Zvířata však musí být před útoky šelem preventivně zabezpečena, a pokud ke škodě dojde, musí to majitel včas oznámit příslušnému orgánu ochrany přírody – správě chráněné krajinné oblasti či národního parku nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností v místě vzniku škody. Dále je nutné zajistit veterinární potvrzení o příčině smrti.

KARKULKA LHALA?

Naši předkové, staří Slované, vlky uctívali – věřili, že je chrání před démony, požírají zlé víly a čerty. Po zimě, na počátku zemědělského roku si mládenci oblékali vlčí kožichy a chodili se zpěvem po vsích.

Pradávné tradice se však časem dostaly do střetu s křesťanským pohledem na svět. „Pohanské“ uctívání všeho živého, úcta ke stromům, pramenům a magickým bytostem – to vše bylo postupně zapomenuto a z vlka se stal symbol lstivosti, zla a ďábelských sil.

Ještě dnes vystupují vlci v některých filmech a pohádkách jako krvelační zabijáci. Takovou pověst si ale nezaslouží – ve skutečnosti žijí skrytým životem a člověku se většinou vyhýbají. A to i v případě, že jde o smečku nebo vlky hladové. Od konce druhé světové války ve střední Evropě není doložený žádný případ zabití člověka. Vlci nepovažují člověka za možnou kořist, ale za tvora, který pro ně může být nebezpečný. Proto také bývají setkání lidí s vlky většinou vzácná a letmá. Ovšem nemusí to tak být vždy – vlci jsou zvědaví tvorové a někdy člověka i několik minut pozorují, než se rozhodnou utéct.

Zabezpečení hospodářských zvířat před útoky velkých šelem

Nejvíce ohrožená jsou zvířata volně se pasoucí na odlehlých loukách obklopených lesem. Nebezpečí se ještě zvyšuje v noci. Jedním ze způsobů ochrany je proto omezit volný pohyb pasených zvířat na nejrizikovějších lokalitách od soumraku do rána. Pokud však zavírání do košárů, pevných chlévů či přesun na bezpečnější lokality pastevní systém neumožňuje nebo byl příliš časově a finančně náročný, je třeba hledat jiné řešení ochrany stád.

Jedním z nejefektivnějších opatření je trvalá přítomnost pasteveckých psů u stáda. Dobře vychovaný pastevecký pes socializovaný se stádem ovčím neublíží a ohradou vymezené pastviny, jež jsou jeho teritoriem, pečlivě střeží. Vše o pasteveckých psech a správné výchově naleznete v publikaci **Pastevečtí psi: praktická příručka pro chovatele ovcí a koz.**

Velmi účinně mohou šelmám zabránit v napadení dobytka také správně postavené síťové elektrické ohradníky, mobilní nebo pevné elektrifikované ohrady, vždy však musí být zajištěné proti podhrabání, například nejnižším vodičem umístěným 20-30 cm nad zemí. V tom případě je však nutné zajistit pravidelnou údržbu, aby ohradník neprorůstal trávou nebo instalovat folii proti zarůstání, kůrový mulč apod. Elektrické ohradníky lze využít také pro ochranu včelích úlů.

Ať už chovatel používá některé z doporučených opatření, nebo má zvířata jen v ohradníku, který zabrání, aby zvířata utíkala na okolní pozemky, má nárok na vyplacení náhrady škody a podle zák. č. 115/2000 Sb.

RYS OSTROVID

SEZNAMTE SE...

Rys ostrovid je největší evropská kočkovitá šelma. Žije v Evropě a v Asii. Rys je skutečný ostrovid – dokáže objevit králíka na vzdálenost 300 metrů. Kromě bystrého zraku se pyšní i výtečným sluchem.

Na tvářích má dlouhé chlupy, kterým se říká licousy. Mohutné tlapy mu v zimě slouží jako sněžnice.

O společnost příliš nestojí, žije i loví sám. Společenskou aktivitu projevují rysové většinou jen brzy z jara v době páření. Rysí samci spolu mohou dokonce soupeřit. Máme-li velké štěstí, můžeme v této době zaslechnout jejich specifické mňoukání či vrčení.

Věděli jste, že...

...štětičky na uších nemá rys jen tak na ozdobu? Pravděpodobně mu umožňují lépe slyšet. Na území České republiky lze potkat skvrnitou formu, zatímco ve Skandinávii žijící rys může být méně skvrnitý.

Každý jedinec je typický svou barvou a kresbou srsti. Díky tomu je možné rysy podle jejich jedinečného rozložení skvrn rozpoznat stejně dobře jako člověka podle otisků prstů.

RYSÍ RODINA

Stejně jako malí vlci se i rysí mláďata rodí na jaře, takže mají čas vyrůst a zesílit, než přijdou zimní mrazy. Rysí samice rodí nejčastěji v květnu, v houštině, ve skalní dutině nebo pod vývratem stromu obvykle dvě až čtyři mláďata. Od narození jsou vybavena hustou srstí, která je chrání před chladem. Na svět přicházejí slepá. Prohlédnou přibližně po dvou týdnech života, během kterých je matka prakticky neopouští.

Pokud je rysí rodina v úkrytu vyrušena, matka koťata odnese na jiné místo. Nejdříve ve třech týdnech začínají rysata podnikat první výpravy do blízkého okolí.

S matkou žijí malí rysové přibližně jeden rok. Během této doby se od ní naučí vše, co potřebují k samostatnému životu. Poté odcházejí najít si vlastní domovské území. Ne všechna mláďata se však dožijí dospělosti – často jich až polovina do doby osamostatnění zahyne. Samec se na výchově mláďat příliš nepodílí.

Připadá vám moje zbarvení exotické?

Ba ne, stejné skvrny malují stíny ve smíšeném lese.

A vsadím se, že byste mě v něm jen tak nenašli!

O RYSÍM JÍDELNÍČKU

Přes den bývá rys v klidu, odpočívá v úkrytu či naopak na skalkách, odkud má dobrý přehled o okolí. Za soumraku a v noci pak loví. Člověka nenapadá. Jeho kořistí se stávají nejčastěji srnci. Méně často loví také laně či kolouchy, selata divokých prasat a menší savce, například zajíce a různé hlodavce. Občas chytí i ptáka, muflona či lišku.

Zatímco vlk testuje vytrvalost své kořisti, rys zkouší její ostražitost. Nejprve na ni číhá, poté se připlíží co nejbližší, překvapí ji ze zálohy a krátce pronásleduje.

Jak bývá u šelem obvyklé, kořistí rysa se stávají především slabí, nemocní a hůře smyslově vybavení jedinci. Rysové tak pomáhají udržovat lesní kopytníky zdravé a silné, což přispívá k rovnováze v přírodě. Proto je dobře, že se k nám rysové před lety vrátili.

Rys neloví pro zábavu. Takové počínání by ho stálo spoustu drahocenné energie, která by mu v důležitých okamžicích mohla chybět. Ke své kořisti se rys obvykle několikrát vrací. Nedokáže totiž (narozdíl od vlka) naráz zkonzumovat více než 1–3 kg masa. Z jednoho úlovku se rys živí několik dní, s přestávkami i více týdnů. Na rysí kořisti se často přživují další lesní zvířata – lišky, jezevci, kuny, divočáci či kánata.

JAK POZNAT RYSÍ STOPU?

rys

pes

Rys má stopy podobné kočičím, ale několikrát větší – dlouhé 6–10 cm a široké také 6–10 cm. Jsou oválného tvaru, někdy mírně asymetrické (jeden z předních prstů je více posunut nahoru). Dlaňový polštářek je na horním vrcholu mírně vyhloubený nebo rovný, nikdy ne vypouklý jako např. u psa.

RYS PARDÁLOVÝ

Menším příbuzným „našeho“ rysa ostrovida je rys pardálový, který žije na Pyrenejském poloostrově. Rys pardálový je jednou z nejohroženějších kočkovitých šelem na světě. Díky záchrannému programu dnes ve volné přírodě žije zhruba 400 jedinců. Osudným se mu málem stal rapidní úbytek jeho hlavní přirozené kořisti – divokého králíka, jehož populaci postihla epidemie exotické choroby – myxomatózy. Pokles počtu rysů má na svědomí také devastace a fragmentace jejich životního prostředí výstavbou silnic, turistických komplexů a vodních nádrží v blízkosti rysích teritorií. Pokud by se rysa pardálového nepodařilo zachránit, byla by to první známá kočkovitá šelma, která vymřela od dob šavlozubého tygra před deseti tisíci lety.

Ve Španělsku se snaží tuto vzácnou šelmu zachránit, nebude to však snadné. Chov zvířat v zajetí není řešením, pokud již v přírodě neexistuje vhodné prostředí, do něž se rys může vrátit.

Zadní tlapa bývá štíhlejší a menší než přední. Drápy má rys při chůzi zatažené, ale někdy mohou být otištěny, např. při chůzi do prudšího svahu nebo při skoku. Rysi chodí s oblibou po padlých kmenech, čímž si usnadňují chůzi členitým terénem. V psích stopách se někdy neotisknou drápy a mohou se tak podobat stopám rysa. Rozdíly jsou však patrné především v postavení a tvaru prstů a tvaru patního mozolu.

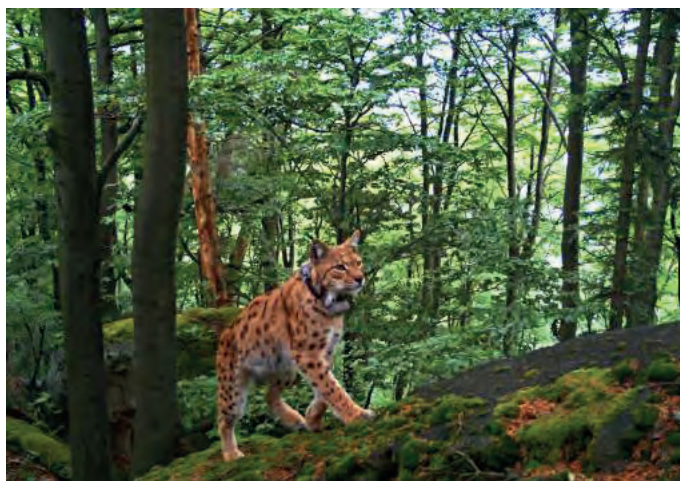

JAK PROBÍHÁ VÝZKUM RYSŮ?

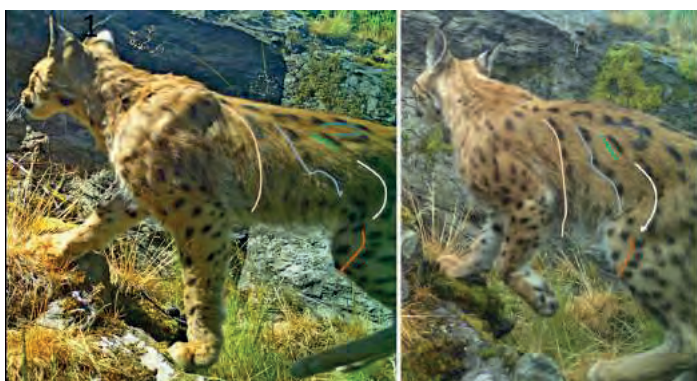
Rysové jsou skrytě žijící zvířata a zjišťovat o nich jakékoli bližší údaje je velmi obtížné.

V celé České republice žije dohromady méně než sto rysů, kteří se navíc pohybují po rozlehlých teritoriích. Informace, které o nich máme, jsou získávány především prostřednictvím terénního monitoringu - stopování na sněhu, sběru vzorků trusu či srsti pro genetické rozборы.

Ke sledování rysů využívají zoologové také fotopasti – automatické kamery, jejichž spoušť reaguje na pohyb. Fotopast tak dokáže sama pořídit snímek či krátké video. Fotomonitoring rysa využívá jeho typické kresby srsti, podle které se dají jedinci od

sebe odlišit a lze tak lépe odhadnout jejich početnost i zvyky na sledovaném území. Kromě toho byli někteří rysy na Šumavě a v Beskydech téměř nepřetržitě sledováni pomocí takzvané telemetrie. Po odchycení do klece byla zvířata opatřena speciálním obojkem; ten pak pravidelně pomocí družice zaznamenával GPS souřadnice místa, kde se rys právě nacházel, a data zasílal vědcům. Ti tak získávali údaje o tom, kde se sledovaný jedinec během určitého období pohybuje, aniž by ho nadále museli jakkoliv rušit. Pomocí telemetrie tak vědci mohou zjistit přesné informace o velikosti domovských okrsků, způsobu využívání krajiny a migračních koridorů nebo jak často a kde rys loví.

Ze vzorků trusu a chlupů rysa, které získávají dobrovolníci i odborní pracovníci věnující se terénnímu monitoringu, je možné pomocí analýzy DNA určit, z jakých oblastí k nám šelmy přicházejí či jaké jsou příbuzenské vztahy mezi jednotlivými zvířaty.

Rozbory například potvrdily přesun mladého rysího samce z Beskyd do Moravského krasu nebo mezi oddělenými horskými celky Javorníků a Vizovických vrchů přes zachovalé migrační koridory v údolí. Z trusu se též zjišťuje, jaké je složení rysí potravy.

Věděli jste, že...

... také vy můžete jednoduše přispět ke zlepšení poznatků o velkých šelmách v ČR? Při náhodném pozorování vlka, rysa či medvěda nebo nálezů jejich stop stačí napsat na **stopy@selmy.cz**. Zájemci o aktivní spolupráci se mohou jako dobrovolníci účastnit pravidelného monitoringu šelem v rámci projektu Vlčích a Rysích hlídek – napište nám na **vlci.hlidky@hnutiduha.cz**.

Kde se dozvíte více?

Fotografie z fotopastí a další informace z projektu monitoringu a ochrany velkých šelem, který zajišťuje Hnutí DUHA Olomouc, najdete na:

www.selmy.cz

www.svet-selem.cz

www.ochranaovci.cz

www.facebook.com/Ochrana.velkych.selem

MEDVĚD HNĚDÝ

SEZNAMTE SE...

Medvěd hnědý je největší evropská šelma. V podmínkách střední Evropy dosahuje průměrná hmotnost samců 150–350 kg, samice jsou o třetinu menší. Medvědi jsou většinou samotáři, medvíďata zůstávají s matkou 1,5–2,5 roku. Zimu tráví nepravým zimním spánkem – tělesná teplota se jim snižuje jen nepatrně, výrazně však klesá tep a frekvence dýchání. Medvědi tak šetří energii v době nedostatku potravy. Spánek většinou trvá od listopadu do poloviny března, mohou se však probudit i v průběhu zimy, pokud nastane obleva nebo je vyruší nena-
dálý zvuk.

ČÍM SE ŽIVÍ

Medvědi patří mezi velké šelmy, kořist však většinou aktivně neloví. Jejich potrava je z 60–90 % rostlinná: na jaře se popásají na čerstvé trávě a bylinách, později konzumují lesní plody (borůvky, maliny, ostružiny), kořínky, pupeny a semena.

Na podzim jsou důležitým energetickým zdrojem bukvice. Větší část živočišné složky medvědí potravy tvoří larvy brouků a jiný hmyz. Díky svému výbornému čichu medvědi snadno nacházejí a požírají zdechliny.

Věřili byste, že zvíře tak velké, jako je medvěd, se dokáže na zimu vykrmit v podstatě jen z lesních plodů? Za den jich dokáže spořádat až dvacet kilogramů.

Medvíďata přicházejí na svět nejčastěji v lednu, v době zimního spánku, a váží asi jen 0,5 kg. Rodí se obvykle dvě až tři medvíďata; první rok jich však téměř třetina zahyne. Dobrá medvědí matka naučí své potomky vše potřebné: jak by se měl správný medvěd chovat a co všechno se dá či nedá jíst. Po dvou a půl letech by již medvíďata měla být soběstačná.

Víte, proč se medvědi nemo- hou přemnožit?

Na rozdíl např. od hlodavců nebo většiny hmyzu má medvědice jen jedno až čtyři mláďata pouze každý druhý až třetí rok.

O mláďata pak několik let pečuje. Velcí teritoriální samci dokážou navíc regulovat počet medvíďat aktivním lovem.

V přírodě nemůže žít více medvědů, než dovolují přírodní zdroje – neboli kapacita prostředí. Při nedostatku potravy by medvědi strádali, trpěli nemoce-
mi a nerozmnožovali se.

JSOU MEDVĚDI NEBEZPEČNÍ?

Medvědi nepovažují člověka za svoji potravu, a pokud mají možnost, raději se mu vyhnou. Pokud medvěda v přírodě potkáte, neznamená to automaticky, že na vás jistě hned zaútočí. Při většině setkání s lidmi medvěd nejčastěji okamžitě uteče. Ke konfliktu může dojít, pokud se medvěd při blízkém setkání s člověkem cítí ohrožený, a při sebeobraně reakci, pokud byl překvapen, vyrušen nebo vyprovokován. Pravděpodobnost, že k takové situaci dojde, lze snížit respektováním doporučených pravidel chování v oblastech, kde se medvědi vyskytují. Najdete je např. na www.selmy.cz/medved.

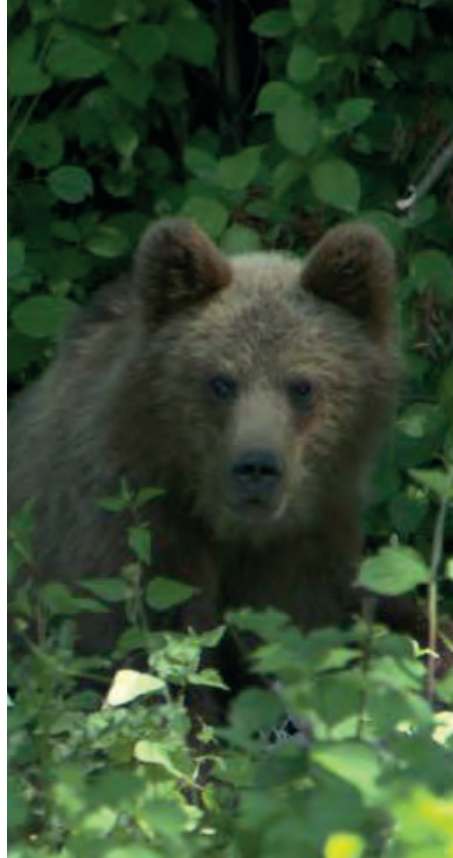
O něco rizikovější může být setkání s tzv. synantropním medvědem, který si zvykl přiživovat se na odpadcích v blízkosti lidských sídel a ztratil tak přirozenou plachost. Základním předpokladem společného soužití lidí a medvědů tedy není preventivní odstřel „přemnožených“ jedinců, ale náležité nakládání s odpady. Například některé slovenské obce řeší problém nezvaných medvědíh návštěvníků instalací speciálních „medvěduvzdorných“ kontejnerů nebo elektrických ohradníků okolo popelnic.

JAK POZNÁME PŘÍTOMNOST MEDVĚDA?

Medvědí stopy jsou snadno rozeznatelné podle tvaru i velikosti. Otisk přední i zadní tlapy je pětiprstý, pátý prst se však někdy otiskne jen velmi slabě. Zadní stopa připomíná otisk bosé nohy člověka, z předního chodidla se běžně otiskuje jen přední část. Silné drápy jsou otištěny jako hluboké dírky před stopou. Trus medvěda se liší podle aktuální potravy, většinou se jedná o větší tmavou hromadu s patrnými rostlinnými zbytky (pecky, jádérka, tráva, listy), tuhé nebo řidší konzistence.

Věděli jste, že...

...zvýšený lov medvědů neochrání lidský majetek před útoky těchto zvířat? Na Slovensku žilo před 40 lety o polovinu méně medvědů než nyní, přesto byly škody na dobytku vyšší než dnes. V Alpách, kde nežije více než 50 medvědů, i v Kanadě s tisíci kilometry čtverečními divočiny mají problémy s medvědy, pokud je nechají přiživovat se na odpadcích. Daleko účinnější než lov jsou preventivní opatření zajišťující lidem i medvědům dlouhodobé pokojné soužití.

kontejner
zabezpečený
proti medvědům

PROČ JSOU ŠELMY DŮLEŽITÉ?

Lesy bez velkých šelem postrádají přirozenou rovnováhu – jelenům, srncům a divokým prasatům v nich chybí přirozený predátor. Může tak dojít k masivnímu přemnožení a značným škodám na lese. Kopytníci spásají semenáčky a okusují mladé stromky, především listnáče a jedle, což zpomaluje či dokonce zastavuje přirozenou obnovu lesa. Takový les je pak závislý na nákladné a náročné pomoci člověka – ochraně stromků oplocenkami či repelentními nátěry. V naší krajině sice hospodaří myslivci, ti ale přirozené predátory nemohou plně nahradit.

Vlk a rysi totiž svou kořist vybírá podle zcela jiných kritérií než člověk-lovec. Šelma při lovu přirozeně „testuje“ vytrvalost a ostražitost kořisti, a tímto predáčním tlakem nevědomky provádí přirozený výběr.

A především – přítomnost predátora má zásadní vliv na chování kořisti. Kopytníci se nezdržují ve velkých stádech, jsou v krajině více rozptýlení a místo svého pobytu častěji střídají. Spásání tedy není tolik soustředěno jen do některých lokalit. V oblastech, kde se pravidelně vyskytují vlci a rysi, proto les odrůstá i bez nákladné umělé ochrany proti okusu.

Vědecké studie sledující, jaký vliv měl návrat dříve vyhubených vlků v Yellowstonešském národním parku v Severní Americe, ukázaly, že díky opětovnému výskytu vlků se změnilo chování jelenů. Ti se z obavy z útoku vlků přestali shlukovat v širokých říčních nivách, kde do té doby spásáním likvidovali pobřežní porosty vrb a topolů. Díky obnově těchto dřevin se s vlky postupně vrací také bobři, kteří se vrbami živí, a ptáci, kteří hnízdí v křovinách.

Velké šelmy jako vrcholoví predátoři patří mezi takzvané klíčové druhy, jejichž přítomnost ovlivňuje výskyt mnoha dalších druhů.

Skutečnost, že se u nás vyskytuje jen velmi malá populace vlka, negativně ovlivňuje zdravotní stav zdejších lesů – okus stromků jeleny a srnci je na mnoha místech velmi intenzivní.

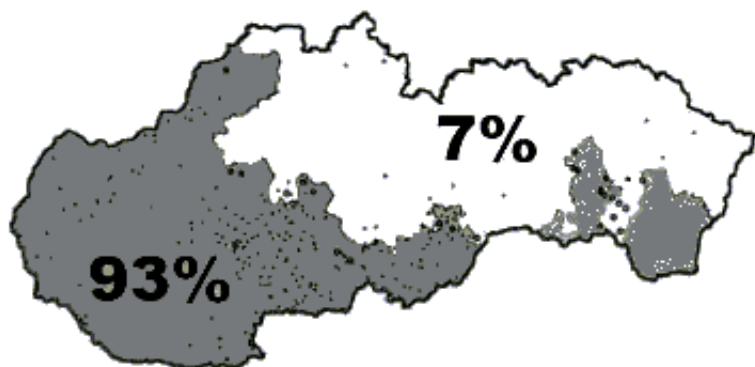
Vrbové porosty podél potoka Blacktail Creek v Yellowstonešském národním parku (USA) na jaře 1996 (nahore) a v létě 2002 (dole).

Na snímku z roku 1996, pořízeném po 70letém období bez přítomnosti vlků, jsou zachyceny silně spásané vrby a jehličnany. Sedm let po návratu vlků (2002) je evidentní, že se vrby dokázaly z tlaku kopytníků vymanit.

Foto:
Správa Yellowstonešského
národního parku
a W. Ripple.

ŠELMY JAKO LESNÍ ZDRAVOTNÍCI

Tam, kde se vlci a rysové trvale vyskytují, se mezi zvířaty nešíří nebezpečné choroby – nemocné jedince šelmy uloví a sežerou dřív, než se nákaza stačí rozšířit. Například na Slovensku bylo zjištěno, že 93 % případů klasického moru divokých prasat v letech 1994–1998 se vyskytlo v oblastech, kde vlci trvale nežijí (na obrázku šedě).

Vlci zabíjejí konkrétní jedince, ale zároveň chrání zdraví populace své kořisti. V několika oblastech evropské části bývalého Sovětského svazu se v období, kdy lidé vlky ve zvýšené míře lovíli, desetinásobně zvýšil podíl losů umírajících na nejrůznější nemoci. Zároveň se zmenšila i celá populace losů. Když byl lov vlků zastaven, zvedl se podíl kopytníků zabitých vlky šestkrát, ale počet losů uhynulých v důsledku nemoci klesl na minimum.

Vlci a především medvědi se živí mimo jiné zdechlinami a dělají tak v přírodě jakýsi „hygienický úklid“. V oblastech, kde žijí vlci a rysové, tak mají zvířata lepší zdravotní stav a dobrou kondici.

Věděli jste, že...

...šelmy svoji přirozenou kořist nikdy nevyhubí?

Zaručuje to tzv. zpětná vazba – pokud v lese žije hodně býložravých kopytníků, rys či vlk se začne rozmnožovat a lovem sníží jejich počty. Úbytek potravy má poté za následek větší úhyn mláďat šelem a někteří jedinci odcházejí do jiných oblastí. Kopytníci se tak mohou opět rozmnožit a vše se opakuje. Pokud by šelmy svou přirozenou kořist vyhubily, samy by přišly o možnost obživy.

Vyhýbám se vám, jak jen můžu. Budete potřebovat hodně štěstí a trpělivosti, abyste mě mohli zahlédnout.

MÁME SE JICH BÁT?

Vlk, rys i medvěd jsou plachá zvířata a člověku se raději snaží vyhnout. Výjimečně může být člověku nebezpečný pouze medvěd. I ten však před lidmi většinou uteče.

Konflikt člověka s divokým zvířetem samozřejmě nelze nikdy zcela vyloučit. Nebezpečný může být divočák, bodnutí včely nebo uštknutí zmijí. Stejně tak se nám může stát osudným prudký sjezd na lyžích, uklouznutí na skále nebo pád stromu. Absolutně bezpečnou přírodu – pokud má zůstat přírodou – pro člověka zajistit nelze. Mnohem větší nebezpečí však člověku hrozí od jiných lidí. I ve slovenských horách, které jsou domovem několika stovek med-

vědů, představuje pro člověka větší hrozbu střet se zdivočelým či neposlušným psem nežli s medvědem a vlkem.

Je pravda, že vlci či medvědi občas napadají hospodářská zvířata, zejména ovce. Zprávy o škodách napáchaných vlky však většinou přehánějí. Odehnat smečku vlků nebo toulavých psů přitom zvládne například správně vychovaný pastevecký pes. Šelmy totiž velmi nerady riskují jakékoliv zranění, a když vidí, že stádo chrání veliký pes, raději útok vzdají.

Tisíce vlků ve Španělsku či v Itálii, 1300 v Polsku a několik stovek v Německu... to vše je důkazem toho, že vlci nevyžadují panenskou přírodu. Jejich kořist – srnci, jeleni a divočáci – často nachází více potravy na zemědělsky využívaném území. Pokud mají vlci a ryši dostatek prostoru, dokážou se poměrně snadno přizpůsobit i životu v kulturní krajině.

MOHOU ŽÍT S NÁMI? ANEB ŠELMY V KULTURNÍ KRAJINĚ

Pokud by si vlci a ryši mohli vybrat, nejvíce by jim vyhovovala lesnatá krajina prostá lidského osídlení. Takovou krajinu bychom v dnešní střední Evropě hledali jen obtížně. Naštěstí jsou však šelmy poměrně přizpůsobivé ...

Příkladem jsou již zmiňované vlčí smečky v německé Horní Lužici. Do Německa se vlci vrátili po dlouhých 150 letech. Ve vojenském výcvikovém prostoru nedaleko českých hranic se ve druhé polovině 90. let začali objevovat nejprve jednotliví vlci původem z Polska. V rozsáhlé jezerní oblasti vzniklé rekultivací hnědouhelných dolů se jim zjevně zalíbilo. Cestičku do Saska vlkům nikdo nevyšlapal, usadili se tu sami od sebe.

Teprve po jejich příchodu založili místní zoologové agenturu LUPUS, zaštiťující monitoring a ochranu lužické vlčí populace. Novinky a fotografie ze života lužických vlků agentura zveřejňuje na stránkách **wolf-sachsen.de**.

Dalším důkazem přizpůsobivosti šelem životu v krajině přeměněné člověkem jsou úspěchy šumavské rysí populace, která se z původních dvaceti rysů vypuštěných na Šumavě v 70. a 80. letech postupně rozšířila do jihozápadních Čech a přilehlých částí Bavorska a Rakouska. Dnes zde žije dohromady asi šedesát až osmdesát rysů.

SOUŽITÍ JE MOŽNÉ

V současné době u nás neprobíhá (ani není plánováno) žádné umělé vysazování velkých šelem. Šelmy se šíří spontánně do oblastí, kde nalézají vhodné podmínky. Vědci jsou přesvědčeni, že vhodné prostředí, kde se rysové mohou dočasně vyskytovat, je téměř ve všech oblastech s lesnatostí přes 30 %. Pro stálé a rozmnožující se populace jsou však vhodnější jen horské oblasti s lesnatostí nad 50 %.

Pokud není civilizační tlak příliš vysoký, vlci, rysi a částečně i medvědi jsou schopni se přizpůsobit – jsou aktivnější v noci, za rozbřesku či soumraku nebo v lokalitách, kde je lidská aktivita nízká nebo žádná. Například v Beskydech se rys ke svému úlovku, který ležel necelých 50 m od velmi frekventované turistické stezky, několik dní pravidelně vracel vždy

pozdě večer a v noci, kdy v horách bylo jen minimum lidí. K určitým konfliktům šelem se zájmy lidí (např.

k napadení stáda ovcí) může samozřejmě dojít, existují však poměrně účinná opatření, která znali jak naši předkové, tak lidé ze zemí, kde velké šelmy stále v hojném počtu žijí. Prevence problémů a osvěta je jistě účinnější a prozíravější než následné řešení konfliktů.

DOKÁŽEME BÝT TOLERANTNÍ SOUSEDÉ?

Velké šelmy, které obývají domovská území o rozloze stovek kilometrů čtverečních, není možné izolovat jen do prostorově omezených rezervací nebo národních parků. Bez propojení s dalšími oblastmi není žádné chráněné území v Evropě samo o sobě schopno udržet byt jen zbytkové populace velkých šelem.

CO JIM HROZÍ?

Pytláctví

Nelegální lov je hlavní příčinou úbytku velkých šelem na našem území. Z Beskyd i Šumavy je známo několik případů rysů, které pravděpodobně zabili pytláci. Jedním z mnoha příkladů je rysice nalezená zuboženém stavu v obci Krásná. Rysice uhynula vyčerpáním a hladu poté, co ji někdo postřelil. O dva roky dříve byli náhodou nalezeni další dva zastřelení rysové.

Alarmující jsou i výsledky sledování rysů pomocí vysílaček na Šumavě, kde až sedm ze čtrnácti zvířat se speciálním obojkem padlo s určitostí nebo s největší

pravděpodobností za oběť pytlákům. Sáhne-li hlouběji do minulosti, mezi lety 1989 a 2006 bylo v oblasti Šumavy a Pošumaví potvrzeno 56 případů pytláctví. Rozsah pytláctví rysa je však reálně vyšší: vezmeme-li v úvahu strmý pokles stavu rysí populace po roce 1998, neodpovídají prokázané záznamy pytláctví ani zdaleka skutečným ztrátám.

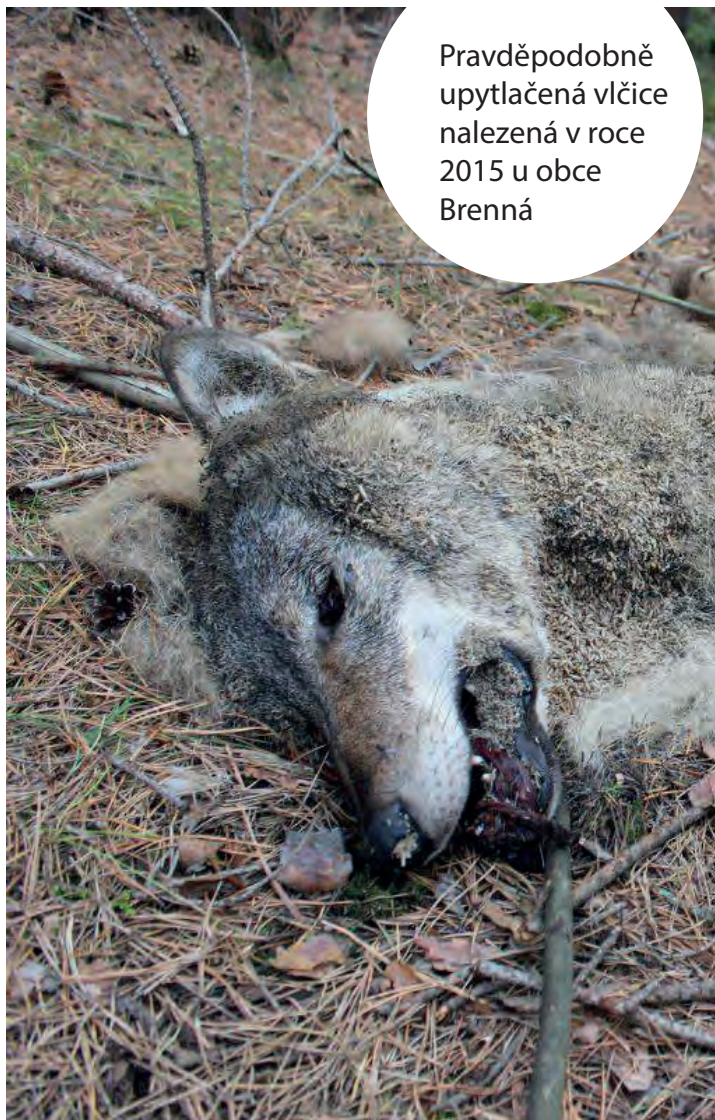
O upytlačených vlčích v Beskydech existuje mnoho výpovědí lidí, kteří se však bojí uvést bližší údaje ze strachu před možnou pomstou. Podobně jsou pytláctvím ohroženi také medvědi. Konkrétní důkazy dlouho chyběly, v dubnu 2009 však byly nalezeny zbytky medvěda u Frýdlantu nad Ostravicí. Konkrétního viníka se bohužel nepodařilo vypátrat, a tak byl případ odložen.

Je více než pravděpodobné, že i v současné době dochází k ilegálnímu lovu velkých šelem, a to nejen v Beskydech či jihozápadních Čechách. Také proto chybí pravidelná pozorování rysů z oblastí, které pro ně svými přírodními podmínkami představují optimální prostředí (např. Jeseníky) a jejich přítomnost zde byla v nedávné době zaznamenána. Přestože se rysové na našem území rozmnožují a mladí jedinci by mohli obsazovat nová území, jejich populace u nás v posledních letech stagnuje. Pytláctví tak může mít pro rysí populaci a její vývoj velmi neblahé následky. Znepokojující jsou především nálezy zabíjených rysů v Beskydech, protože zdejší rysí populace je okrajová a nepříliš početná a ztráta každého jedince je proto velmi citelná. Pytláctví je trestný čin, který je bohužel jen těžko prokazatelný a pachatel nebývá dopaden.

Příběh šumavské rysice Milky

V roce 2004 postřelil neznámý pytlák rysí samici, která pak na následky krvácení zemřela. Pitva odhalila, že přibližně tři týdny před svou smrtí porodila tři koťata, která však byla bez matky odsouzena k smrti hladem.

Tato rysice přitom už jednu zkušenost s pytláky měla – dva roky předtím byla nalezena se zhnisanou ránou na hřbetě. Po úspěšné léčbě dostala GPS obojek a vrátila se do volné přírody. Druhé setkání s pytlákem se ovšem jí i jejím mláďatům stalo osudným. Bohužel nejde

o ojedinělé případy. Na základě dotazníků zkoumajících postoj myslivců k šelmám a na základě dat sledujících vývoj populace rysa odborníci v roce 2003 odhadli, že za předchozích dvacet let mohlo být u nás ilegálně usmrceno několik stovek těchto krásných kočkovitých šelem. S hrozbou pytláctví se setkávají především mladí jedinci, kteří opouštějí domovský okrsek své matky a vydávají si hledat vlastní. Šance, že na své cestě potkají pytláka, se zvyšuje úměrně vzdálenosti, kterou urazí. A právě tito jedinci jsou pro šíření, a tím i dlouhodobé přežití celé populace velmi důležití.

Mladý rysí samec, kterého vybavili radiotelemetrickým obojkem v Národním parku Šumava, putoval více než 400 km ze šumavských lesů až do Brd, kde pak využíval teritoria o rozloze 390 km².

Volný pohyb u ohrožení

Evropa je hustě zalidněným kontinentem protkaným sítí silnic a železnic. Ačkoliv jsou velké šelmy poměrně tolerantní k řadě forem ekonomického rozvoje, moderní dálnice a vzrůstající zástavba krajiny jim brání ve volném pohybu.

Oplocená dálnice, osvětlená benzínová pumpa či průmyslová zóna v místech tradičních migračních stezek – to vše představuje pro plachá a skrytě žijící zvířata mnohdy nepřekonatelnou překážku.

Možnost volného pohybu je přitom pro mnoho zvířat včetně velkých šelem životní nutností. Přesouvají se za potravou, hledají partnery pro rozmnožování nebo nové teritorium. Především mladá zvířata, která již dosáhla dospělosti, nezůstávají v teritoriích svých rodičů, ale hledají svá vlastní teritoria v navazujícím okolí.

Při takových přesunech mohou překonat i stovky kilometrů, než najdou nový domov.

MASAKR NA SILNICÍCH

Ročně je na českých silnicích zabito přes půl milionu zajíců, tři sta tisíc ježků a na padesát tisíc srnců. Ukázal to podrobný výzkum prováděný v letech 2006–2007 pro Ministerstvo dopravy. Na silnicích každoročně hynou také desetitisíce pěnkv, kosů, obojživelníků a dalších druhů zvířat. I když se většinou jedná o druhy dosud poměrně hojné, množství auty sražených zvířat je překvapivě velké. Pro některé ohrožené druhy, například vydra říční, je automobilová doprava hlavní příčinou mortality. Na českých silnicích přišlo o život i několik rysů; v 90. letech dokonce v Mostech u Jablunkova kamion srazil medvěda a v roce 2017 srazilo na Havlíčkovobrodsku na dálnici D1 auto vlka, který pocházel z Karpat. V roce 2017 nepřežila střet s autem u Vimperka kojící rysice. S velkou pravděpodobností tak zahynula i její koťata.

Řešením je chránit pruhy průchodné krajiny – takzvané migrační koridory – před zástavbou. A v místech křížení s hlavními komunikacemi, především dálnicemi nebo železnicemi, zajistit bezpečný průchod všem živočichům. Může to být formou speciálního nadchodu (tzv. ekodukt nebo též „zelený most“), případně lze využít nerovnosti terénu (např. údolí potoka), kde dálnice vede na vysokých pilířích a zvířata ji mohou podcházet. Taková řešení jsou běžná ve většině evropských zemí.

Několik ekoduktů najdeme i v České republice, bohužel se však často staví na místech, kde pro migraci velkých savců nemají žádný význam. Naopak potřebná místa zůstávají nadále pro zvířata nebezpečná nebo téměř neprůchodná (například Jablunkovská brázda při hranici se Slovenskem a Polskem).

NAJDOU ZVÍŘATA EKODUKTY?

Výzkumy ze zahraničí potvrzují, že ekodukty, které jsou vhodně postavené (tedy v místech migračních koridorů), velká zvířata intenzivně využívají. Například sto metrů široký ekodukt na chorvatské dálnici denně využilo průměrně šest srnců, čtyři jeleni, tři divočáci, jeden až dva medvědi a také rys nebo vlk.

Věděli jste, že...

...ekodukty využívají i netopýři a ptáci? Vědci zjistili, že tři čtvrtiny pěvců (především lesních druhů) nikdy nepřelétají silnici v jiných místech než nad vybudovanými ekodukty. Správně postavené a zalesněné zelené mosty jsou tedy přínosem pro široké spektrum živočichů.

Zelený most poblíž Lipníku nad Bečvou – svou šířkou 93 metrů by byl i vhodný pro migraci velkých šelem, avšak jeho nevhodná lokalizace v těsné blízkosti obce a noční osvětlení značně snižují atraktivitu přechodu pro všechny velké savce.

Pod silničním mostem na vysokých pilířích (estakádou) u Jablunkova mají divoká zvířata několik set metrů široký průchod, kudy mohou rušnou komunikaci bezpečně podcházet.

Stodvacet metrů široký ekodukt „Ivačevo Brdo“ v Chorvatsku je příkladem skloubení požadavků ochránců přírody a stavařů.

MIGRAČNÍ KORIDORY PRO VELKÉ SAVCE V ČESKÉ REPUBLICE

V době, kdy stále větší část naší krajiny zabírají průmyslové areály, ohrazují ploty a rozdělují komunikace, má prostor ponechaný přírodě velký význam i pro člověka.

mapu lze stáhnout na
www.selmy.cz

Bezpečí a zdravá krajina pro všechny

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s dalšími organizacemi na základě výzkumů sestavila mapu, v níž je vyznačena dosud průchodná krajina. Mapa také upozorňuje na kritická místa, kde migrační koridor protíná dálnice a je tedy zatím pro velké savce neprůchodný.

MEZINÁRODNÍ ZVÍŘECÍ STEZKA V OHROŽENÍ

Jeden z důležitých koridorů, jímž probíhá migrace ze Slovenska a Polska k nám, je Jablunkovská brázda, oddělující Moravskoslezské a Slezské Beskydy. Prostupnost tohoto

údolí pro velké savce je dlouhodobě ohrožena zvýšenou dopravou na silnici I/11 spojující automobilku Hyundai v Nošovicích a její sesterskou továrnu KIA v Žilině. Kvůli vysokému provozu totiž silnice není pro velké savce dostatečně průchodná. Problém by zmírnila výstavba dostatečně širokého ekoduktu poblíž státní hranice v Mostech u Jablunkova. Přestože politici slíbili při prosazování nošovické automobilky zprůchodnění Jablunkovské brázdy do konce roku 2008, plány jsou stále jen na papíře. Státní správa selhala, ale druhý migrační koridor pod vysokým mostem na pilířích u Jablunkova zatím ochránilo Hnutí DUHA spolu s městem Jablunkov. V letech 2013 – 2015 zde ochránci přírody a myslivci vytvořili soustavu remízků, sadů a stromořadí – celkem vysadili více než 6 000 stromů.

Krajina protkaná koridory s množstvím remízků, mezí a zeleně je navíc domovem pro mnoho druhů živočichů a rostlin, které jinak v industrializované krajině těžko nacházejí životní prostor.

zahájení výsadby
koridoru
u Jablunkova

VYMIZEJÍ VELKÉ ŠELMY ZNOVU Z NAŠÍ PŘÍRODY?

Velké šelmy patří mezi ohrožené druhy české fauny. V důsledku pytláctví a přerušení migračních koridorů ale mohou opět vyhynout. Rysové, vlci a medvědi v našich horách potřebují vaši pomoc.

POMÁHEJTE VYVRACET POVĚRY

Postoj lidí k velkým šelmám často ovlivňují nejruznější pověry a předsudky. Co můžete udělat vy? Vyhledejte si o šelmách objektivní informace a debatujte o nich s vašimi přáteli, odpůrci i místními občany v oblastech výskytu velkých šelem. Navštivte naše stránky www.selmy.cz, kde najdete kromě

mnoha zajímavých informací o našich třech velkých šelmách také fotografie a videa z fotopastí, novinky o velkých šelmách z celé Evropy a spoustu dalšího. Aktuální dění můžete sledovat také jako naši fanoušci na Facebooku:

www.facebook.com/ochrana.velkych.selem

DEJTE NÁM VĚDĚT O SVÝCH POZOROVÁNÍCH

Pokud při toulkách přírodou narazíte na stopy vlka, rysa nebo medvěda, nebo tyto vzácné šelmy přímo zahlédnete, uvítáme, pokud nás o tom informujete (a případné fotografie zašlete) na e-mail stopy@selmy.cz. Čím více dat o výskytu velkých šelem budeme mít k dispozici, tím přesnější budou odhady jejich počtů nebo zvyklostí. Lepší poznatky pak pomohou efektivnější ochraně velkých šelem i celé naší přírody.

PŘIJEĎTE NA HLÍDKY A NEDEJTE PYTLÁKŮM ŠANCI

Populace rysů v ČR od roku 1998 klesla asi

o třetinu. Přitom zejména naše pohraniční pohoří nabízejí rysům dostatek potravy i prostoru. Mladí jedinci, kteří každoročně opouštějí teritoria svých rodičů, končí patrně v rukou pytláků, místo aby obsazovali nová území. Pytláci ohrožují kromě rysů také vlky, kteří se k nám po mnoha letech vrací. Velkým nebezpečím jsou i pro medvědy, kteří k nám občas zavítají.

Staňte se jedním z dobrovolníků, kteří se po odborném proškolení zapojují do monitoringu a přímé ochrany šelem v terénu v Beskyd jako Vlíčí hlídky nebo na Šumavě a v Pošumaví jako Rysí hlídky.

Kontaktujte nás na **vlci.hlidky@hnutiduha.cz**

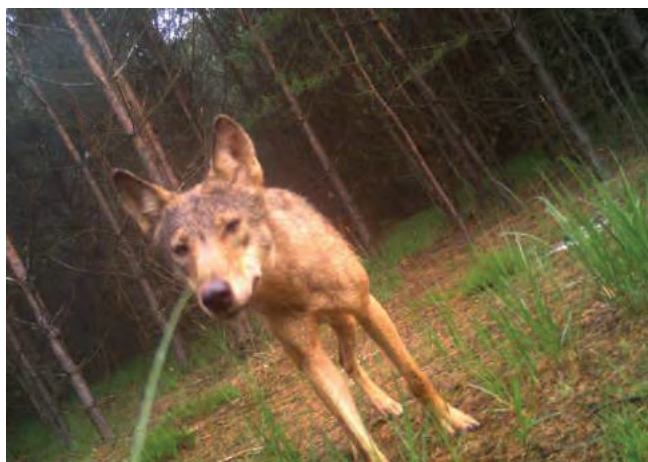
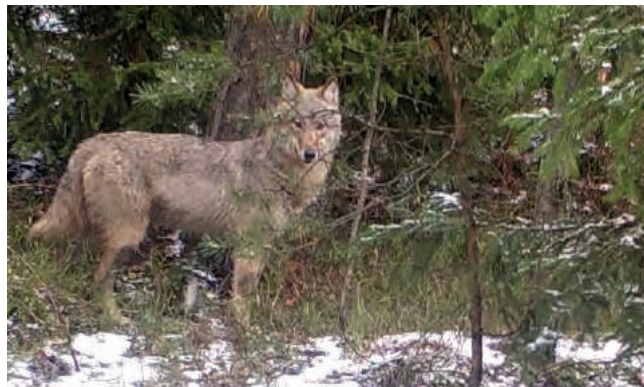
PODPOŘTE OCHRANU RYSŮ, VLKŮ A MEDVĚDŮ

Hnutí DUHA Olomouc organizuje projekty na ochranu vzácných šelem. Naše práce je nezisková a neobejde se bez finanční pomoci lidí, jako jste vy. Staňte se jedním z Přátel velkých šelem. Více na **www.selmy.cz/podpora**. Nakupujte v našem benefičním e-shopu: **obchod.selmy.cz**

PŘÍSPĚJTE NA ODMĚNU ZA DOPADENÍ PYTLÁKA

Přes množství známých případů pytláctví se doposud nepodařilo žádného pachatele usvědčit. Příčina: lidé často vědí, kdo chráněnou šelmu zastřelil, ale v obavě z pomsty raději mlčí. Hnutí DUHA a Českomoravská myslivecká jednota vyslali odměnu 100 tisíc korun pro toho, kdo podá informace o ilegálním zabití rysa, vlka nebo medvěda, které povedou k usvědčení a odsouzení pachatele. Odměnu je možné na zvláštním transparentním účtu dále navyšovat – vámi zaslaný finanční příspěvek zvýší šanci na dopadení pytláků. Více na **www.selmy.cz/odmena**.

Autentické snímky šelem z fotopastí si můžete zarámované zakoupit v e-shopu nebo na **obchod.selmy.cz**

HNUTÍ DUHA POMÁHÁ CHRÁNIT VELKÉ ŠELMY A ČESKOU PŘÍRODU

Chráníme migrační cesty velkých šelem

Stále intenzivnější automobilová doprava a budování nových průmyslových areálů v podhůří může významně narušit tradiční migrační cesty velkých šelem. Hnutí DUHA prosazuje zachování důležitých migračních koridorů, plánuje a realizuje výsadby dřevin, a tam, kde je to potřebné, také vybudování „zelených mostů“ pro zvířata.

Vzděláváme a komunikujeme

V obcích, školách či na turistických chatách pořádáme besedy, přednášky a diskuze. Informační projekt zlepšuje komunikaci mezi místními obyvateli, ochránci přírody, myslivci a chovateli hospodářských zvířat. Vyvrací pověry, které o velkých šelmách přetrvávají. Pravdivé informace napomáhají soužití velkých šelem a lidí v krajině.

Hnutí DUHA Olomouc je jednou ze sedmi poboček celostátní ekologické organizace Hnutí DUHA. Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme rozhybat politiky a úřady, jednáme s firmami pomáháme domácnostem. Našich výsledků bychom nedosáhli bez podpory tisíců lidí, jako jste vy.

Pořádáme Vlčí a Rysí hlídky

Skupiny speciálně vyškolených dobrovolníků celoročně monitorují výskyt šelem a svou přítomností v terénu odrazují pytláky. O známkách ilegálního lovu, například nastražených návnadách, informují úřady.

Radíme chovatelům dobytka

Provozujeme bezplatnou poradnu pro chovatele hospodářských zvířat. Poskytujeme rady ohledně nejvhodnějších způsobů zabezpečení ovcí před šelmami a půjčujeme speciální elektrický ohradník.

Vydalo Hnutí DUHA Olomouc, 2019.
ISBN 978-80-906049-3-3 (tištěná verze),
ISBN 978-80-906049-4-0 (on-line)
Text: Kateřina Ulmanová, Leona Machalová,
Miroslav Kutal

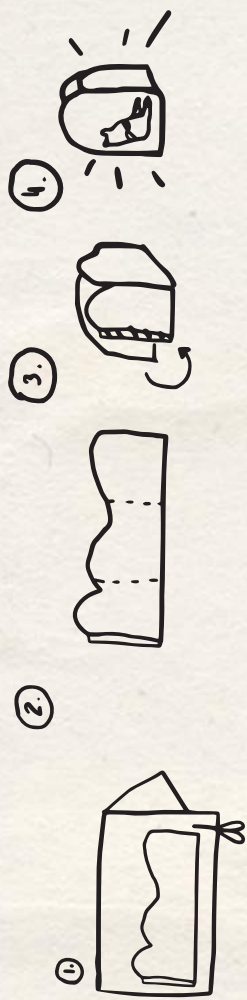

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Operační program Životní prostředí

Práci Hnutí DUHA Olomouc dlouhodobě podporuje Nadace EuroNatur.

Autoři fotografií: Jaroslav Vogeltanz, Karel Brož, Jaroslav Červený, Michal Kalaš, Dana Bartošová, Leona Machalová, Miroslav Kutal, Michal Bojda, Jaroslav Žák, Jiří Procházka, Robin Rigg, Jaromír Bláha, František Jaskula, Sebastian Koerner, Ludvík Kunc, Správa Yellowstonekého národního parku, W. Ripple, Georg Waßmuth, Wikimedia Commons, Iberian Lynx, Ex-situ Conservation Programm (www.lynxexsitu.es), Správa CHKO Kokořínsko-Máchův kraj.

Vystřihni si šelmy:

YMLŠ
ŠELMY